

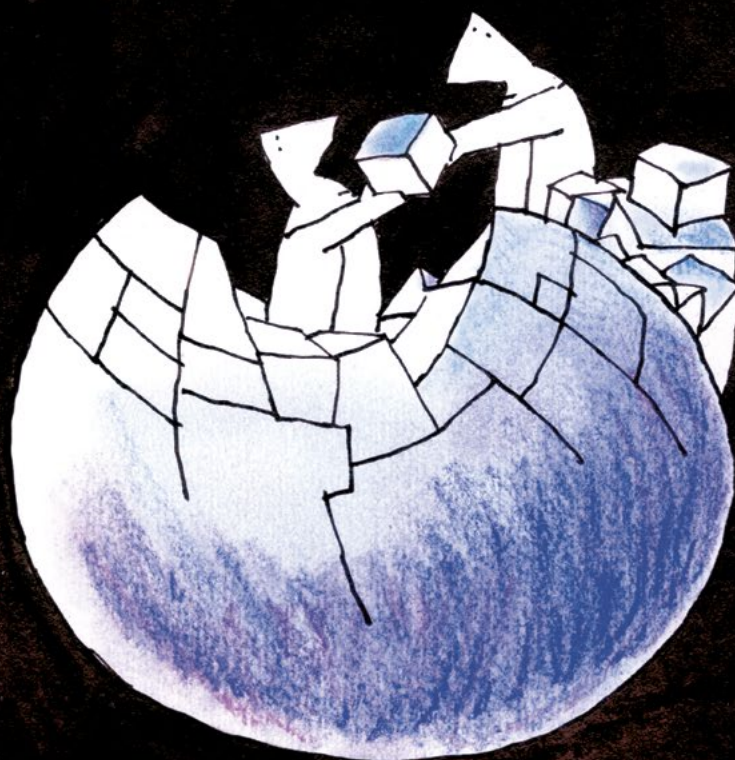
PAX

Vieren.

Vredesweek

Suggesties voor vieringen
in de Vredesweek van
17 t/m 25 september 2016

VREDE VERBINDT

LEN

Het stof van de oorlog ♦ Verhalen van broeders ♦ Verbeelding van de gerechtigheid

Leesrooster voor de Vredeszondagen

18 september

Genesis 25,19-34

Psalm 113

1 Timoteüs 2,1-8

25 september

Genesis 28,10-22

Psalm 146

1 Timoteüs 6,11b-19

Colofon

Auteurs: Sanneke Brouwers, Felicia Dekkers, Sjon Donkers, Bram Grandia, Peter Korver, Enis Odaci, Klaas Touwen, Petra Versnel-Mergaerts en Anneke van Wijngaarden

Eindredactie: Edwin Ruigrok, Annemarieke Hollanders en Helma Maas-van der Vaart

Fotografie en illustratie: o.a. PAX archief, Otto Dix, Flickr cc, Jafar Meray/Hollandse Hoogte, Leo van Velzen

Illustratie cover: Len Munnik

Lithografie: Frans Rappagne, Scanvisie

Productie: Global Village Media

Vormgeving: Groep, merkcreatie en communicatie, Utrecht

Drukwerk: Grafiservices

ISSN 1385-9668

PAX

PAX, Godebaldkwartier 74, 3511 DZ Utrecht
Postbus 19318, 3501 DH Utrecht
Tel: 030 - 233 33 46, Fax: 030 - 236 81 99
info@paxvoorvrede.nl
www.paxvoorvrede.nl of www.vredesweek.nl

PAX heeft het CBF-keurmerk, is ANBI-erkend en ISO-gecertificeerd.

Dit blad wordt voor iedereen die niet op de gebruikelijke manier kan lezen, uitgegeven op geluidscassette en/of braille, grootletter of via de elektronische postbus. Informatie en opgave CBB (christelijke bibliotheek voor blinden en slechtzienden), postbus 131, 3580 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

LEESWIJZER

De PAX Vieren biedt u materiaal voor vieringen in de Vredesweek. We maken gebruik van een selectie van teksten uit de verschillende leesroosters. De opbouw is een drieluik: het stof van de oorlog, verhalen van broeders en de verbeelding van de gerechtigheid.

Het stof van de oorlog

We beginnen bij de dagelijkse werkelijkheid van vele Syriërs. De redactie was onder de indruk van de videobeelden van een drone die over Homs vliegt. We zien kilometers lang vernietiging en verderf, brokstukken en puin. Het is de werkelijkheid die Syriërs moeten leven of ondertussen hebben ontvlucht. Sanneke Brouwers mediteert op een vergelijkbaar mensonterend beeld uit de Eerste Wereldoorlog. De soldaat Otto Dix bracht met zijn schetsen de Eerste Wereldoorlog genadeloos dichtbij. Hij laat zien hoe verwoestend oorlog is en mensen tot waanzin drijft.

Verhalen van broeders

Oorlog is *manmade*. Het begint bij mensen dicht bij elkaar. Volkeren die voortkomen uit bloedbanden. Esau, de vader van de Edomieten en Jakob worden in hun conflict op de keper beschouwd. De kentering kondigt zich pas later in hun leven aan. Maar het is ontroerend en vreugdevol hoe twistbroeders weer bij elkaar kunnen komen. Het verhaal zette Enis Odaci aan om een nieuwe psalm te schrijven. Deze psalm 151 is vernuftig geconstrueerd, met een sterk verlangen naar vrede en gerechtigheid.

De verbeelding van de gerechtigheid

Het meeste aandacht geven we aan het deel van de transformatie, de bekering en de verandering. Want we kunnen het niet laten om op het licht te letten dat door de barsten van het bestaan schijnt. Anneke van Wijngaarden die voor het eerst in 2006 voor onze redactie ging schrijven levert weer een mooie en vermakelijke bijdrage voor de kinderen over persoonlijke twist en uiteindelijke broederschap. Dit is ook haar laatste bijdrage en we zijn haar zeer dankbaar voor haar indrukwekkende verhalen.

Vrede verbindt! mag ook klinken als een gebed in moeilijke tijden, maar vraagt van ons onze inzet, ons verzet en onze overgave. De liederen willen daarbij helpen met een ruim palet aan suggesties en een opvallend invoelend Kyrië.

Op de www.paxvoorvrede.nl/vieren kunt u verschillende onderdelen los downloaden voor uw eigen liturgie. Heeft u vragen laat het ons weten. We helpen u graag.

Heeft u ideeën of opmerkingen over deze uitgave, mail dan naar PAXmagazine@paxvoorvrede.nl.

REDACTIONEEL

Vrede verbindt

Ergens begint ons verhaal over oorlog en vrede met twee broers. Die twee broers krijgen woorden en weten zich er geen raad mee. Maar veel woorden hebben Esau en Jakob niet nodig. Ze botsen al in de baarmoeder.

De een onverschillig en de ander berekenend. Doodsangsten staan ze uit, maar de lezer weet dat ze bemind worden. Dan vindt er jaren na hun breuk onverwacht een ontroerende hereniging plaats. Beiden zijn na de vlucht van Jakob, en inmiddels gelouterd door het leven, in staat om dan, eindelijk, hun hart te laten spreken.

Zover is het in Syrië nog niet. Syriërs die als Jakob op de vlucht zijn geslagen, hebben nog geen enkel zicht op terugkeer. Honderdduizenden doden, miljoenen vluchtelingen en ontheemden, een miljoen mensen die belegerd en uitgehongerd worden. Via de website siegewatch.org laat PAX zien hoeveel mensen in Syrië lijden. De auteurs van PAX Vieren gaan niet voorbij aan die pijn en toch besteden ze vooral aandacht aan het perspectief van de hoop.

Vrede Verbindt is de hoop die de gezamenlijke redactie in beeld en onder woorden heeft gebracht. Die pijn die Len Munnik laat zien in het grimmig en duister beeld dat hij schetst, verbindt hij met de hoop om weer op te bouwen. Aalmoezenier Sanneke Brouwers laat de pijn in de ogen van een gewonde soldaat zien en verbindt het met de vraag of we zijn uitgestrekte hand aanpakken om hem overeind te helpen. Door de komst van vluchtelingen uit deze oorlog en de verhalen die zij vertellen, komt hun lijden dicht bij ons. De opvang van vluchtelingen doet een beroep op onze barmhartigheid en tegelijkertijd doet het ons pijn. We zijn bang om de vrede in onze eigen samenleving te verliezen. De teksten op het leesrooster helpen ons om even anders te kijken: lager en dieper of met respect. Net als de engelen die steeds opnieuw op en af de Jakobs ladder gaan en elke keer met andere ogen naar de gevluchte Jakob kijken.

Door scholen de kans te geven om Syrische vluchtelingen uit te nodigen biedt PAX hen een kans anders te kijken naar vluchtelingen. Op de website www.paxvoorvrede.nl is meer info te vinden. Zo neemt ook theatermaakster Marjolijn van Heemstra ons mee in haar vragen over haar oom 'de bommenneef'. Was hij nu een terrorist of een verzetsheld? Ze daagt ons uit om dieper te graven.

Vrede verbindt is een hoopvol perspectief, maar het gaat niet zonder pijn.

Edwin Ruigrok

Op www.vredesweek.nl is meer informatie te vinden over activiteiten in de Vredesweek. Via 'winkel & downloads' kunt u collectefolders, de Vredeskrant en ander materiaal aanschaffen.

HET STOF VAN DE OORLOG

KYRIË gebed

Barmhartige God,
zie vanuit den hoge naar uw schepping
en ontferm U over ons.

Zie uw mensen,
vechtend en moordend,
niets ontziend zich een weg banend
naar eigen macht en eer.
Misericordias Domini, in aeternum cantabo (Taizé).

Zie de kapotgeschoten huizen en straten,
de verwoeste steden,
de leegte, verlatenheid,
de verstikkende stilte.
Misericordias Domini, in aeternum cantabo (Taizé).

Zie de natuur,
ooit in bloei, ooit bron van hoop en vreugde,
draagster van leven, voedsel voor mens en dier,
nu ziek voor jaren,
dood.
Misericordias Domini, in aeternum cantabo (Taizé).

Zie uw mensen,
hun ellende,
hun jammerklachten en allesdoordringende verdriet
om een vader, een moeder, om hun kinderen,
gedood in het geweld.
Misericordias Domini, in aeternum cantabo (Taizé).

Zie uw mensen,
hun wanhoop,
opgejaagd,
dolend in den vreemde,
op de vlucht in wankele boten,
ploeterend in de modder,
worstelend met grenzen.
Misericordias Domini, in aeternum cantabo (Taizé).

Zie uw mensen,
hart op slot,
ogen en oren dicht,
bevreesd om eigen veiligheid
bang om verlies van eigen ruimte.
Misericordias Domini, in aeternum cantabo (Taizé).

Barmhartige God,
zie vanuit den hoge naar uw schepping,
kom in beweging,
daal naar ons af,
wees ons tot troost,
geef ons uitzicht
en bekeer ons tot uw vrede. Amen.

Petra Versnel-Mergaerts Berne Media/Ijturgie

Geïnspireerd op Psalm 113 en de beelden van de verwoeste stad Homs.

Hier zouden diverse foto's kunnen worden gezocht die bij elke bede worden getoond wanneer u een beamer presentatie maakt.

BEEJDMEDITATIE

The wounded soldier van Otto Dix (1916)

'Wounded In Action' zou een militair zeggen, kortweg: WIA. Drie letters die ver afstaan van de werkelijkheid. Zoals veel nieuwsberichten op afstand blijven, ons niet werkelijk de impact van de oorlog laten voelen. Het lijkt ver weg. Totdat oorlog een gezicht krijgt of een naam. De gewonde soldaat dwingt mij om te kijken.

Wie is deze 'wounded soldier'?

Kanonnenvlees waren de soldaten in de Eerste Wereldoorlog. Het vuur in de ogen is moeilijk te blussen, maar bij bosjes werden ze uitgeschakeld. Zoals deze jonge soldaat zijn er tallozen. En het gebeurt nog steeds. Het kwaad uitgeschakeld? De onschuld vermoord? Wie is strijder, wie is vijand? Wie is slachtoffer? Wie is burger, wie is militair?

De smaak van bloed

Iedere oorlogservaring laat sporen en wonden na. Ook vluchtelingen in Europa zijn een beeld van 'the wounded soldier'. Zichtbaar of onzichtbaar. Sommige wonden genezen. Aan andere gaat een mens kapot. Wat ik bij Otto Dix zie: de gewonde strekt zijn handen uit, opent zijn mond en probeert onze ogen te vangen. Een Bijbels beeld, los van elke politieke context. Pakken wij zijn hand om hem overeind te helpen? Beantwoorden wij zijn

schreeuw? Kijken we hem aan? Of schreeuwen we terug omdat we door het likken van onze eigen wonden al lang aan de smaak van bloed gewend zijn geraakt?

Sanneke Brouwers krijgsmacht aalmoezenier

Tip

U kunt deze afbeelding op een beamer projecteren en vragen welke associaties het beeld oproept. Kijk op www.paxvoorvrede.nl/vieren voor de beamerversie.

Psalm 151: Broederstrijd

1. Isaak en Ismaël, Jakob en Esau – broeders in geloof, een innig verbond
God, Schepper en Spreker, draagt op – ‘Alles in allen, een nieuwe morgenstond’
2. Puur en zuiver – God in de hemelen eist het dankbare hart, beneden
laaggeboren en uitverkoren – genade voor hem, een gezegend leven
3. Twee volken in een schoot – het ene sterk, het andere verdreven
Talrijk en machtig hun nakomelingen – de pijn van zielscheur vergeten
4. Verlossing en Openbaring – mensen scheppen machtige woorden
Nieuwe scherven en splinters – een heilige claim op Hem geboren
5. Bergen beklommen, de zee gespleten – zoekende volken die niet willen leren
Joden, christenen en moslims – lijnen in het zand, voorgegaan door wijze heren
6. Het oude wordt nieuw – eeuwen voorbij
In baarmoeders geschapen – toekomst nabij
Eeuwige broederstrijd – ook in mij
7. Wanneer machten heersen over zwakken – en regendruppels rood kleuren
Heer, zult U ons weer liefhebben?
8. Wanneer levens willekeurig gewogen worden – en pennen stilte schrijven
Heer, zult U ons weer vrede geven?
9. Wanneer loten van de stam afbreken – en teksten wapens worden
Heer, zult U ons weer in waarheid onderwijzen?
10. Wanneer kinderen naar zee vluchten – en mensenrechten verdrinken
Heer, zult U ons weer genade schenken?
11. Wanneer heden en verleden spiegelen – en ogen gesloten blijven
Heer, zult U ons weer openbreken?
12. Het oude wordt nieuw – eeuwen voorbij
In baarmoeders geschapen – toekomst nabij
Eeuwige broederstrijd – ook in mij
13. Vul uw hart met hoop en vertrouwen – zie dan hoe ver het licht reikt
Verhef uw woorden en niet uw stem – hoor de echo in andermans strijd
14. Sterren schitteren pas helder en fel – in de leegste en donkerste nacht
Het is milde regen die leven brengt – niet de aanzwellende donderkracht
15. Zoek elkaars gunst en niet het bezit – kleedt u in het witte gewaad
Allen beziend om mens te zijn – in lichte omhelzing van Gods gelaat
16. Puur en zuiver – God in de hemelen schenkt u het dankbare hart, beneden
Nieuwgeboren en uitverkoren – genade voor u, een verheven leven
17. Stammen en volken – zusters broeders in geloof, een innig verbond
God, Barmhartig en Genadevol, belooft – ‘Alles in allen, een nieuwe morgenstond’

Enis Odaci oprichter van de Stichting Humanislam

Psalm 151 is opgebouwd uit drie delen:

verleden, heden en toekomst.

Deel 1 (vers 1-5) handelt over de geboorte van strijd tussen broers, stammen en uiteindelijk godsdiensten, op basis van menselijke interpretaties van Gods oordeel. Het is niet eenvoudig om Gods wijsheid te zien in de rangorde die God aanbrengt in de mensheid. Of schiept Hij een situatie waarin het visioen van Paulus (alles in allen wordt één) mogelijk kan worden?

Deel 2 (vers 7-11) handelt over de actualiteit waarin problemen in de wereld, van het Midden-Oosten tot en met de vluchtelingencrisis dichterbij huis, gekleurd worden door conflicterende religieuze en politieke belangen. De centrale vraag is: welke rechtvaardige wereld zouden we nu als wereldgemeenschap kunnen herscheppen als we Gods Woord weer volledig in ons hart opnemen?

Deel 3 (vers 13-17) gaat over de kleine daden van barmhartigheid die elk individu kan stellen. Het begint met woorden van vertrouwen, die ver kunnen reiken en een nieuwe wereld kunnen scheppen. Wie elkaars gunst zoekt, en zich dus richt op elkaars gedeelde humaniteit, draagt bij aan de vervolmaking van het visioen van Paulus: een wereld van eenheid. Dat pure, dankbare, hart bezitten we al. Maar het heeft een stevige schok nodig om weer te ontwaken.

De delen zijn verbonden door scharnierverzen (verzen 6 en 12) die verleden, heden en toekomst verbinden. Ze benadrukken dat wij als individuen de erfenis dragen van eeuwenoude onderlinge twist en strijd. Het is daarbij de vraag of wij in staat zijn om ondanks die erfenis een nieuwe toekomst te scheppen. De belofte is: ja, dat kunnen wij.

GENESIS 28, 10-22

Vluchteling in beeld

Jakob zoekt een veilig heenkomen. Hij verlaat het beloofde land als balling, ontheemd. Jakob vlucht voor de wraak van zijn broeder, hij ontvlucht de blinde ogen van zijn vader die hij bedrogen heeft. 's Avonds legt hij het moede hoofd te rusten op een grenssteen, die nacht krijgt hij een droom. Hij ziet een ladder – de Jakobs ladder – tussen aarde en hemel opgesteld en langs die ladder, tree voor tree, stijgen engelen op en dalen engelen neer. Plotseling staat de Heer bij hem, die hem belooft: ‘Ik ben met je, ik zal je behoeden waar je ook gaat, en je ook weer terugleiden naar dit land.’

De God van Abraham en de God van Isaak maakt zich hier bekend als nu ook de God van deze schlemiel Jakob die nog zoveel van het leven moet leren. Wakker geworden wijdt Jakob de grenssteen, zijn hoofdsteun, met olie en maakt er dus een gedenksteen van, een altaar, en noemt die plaats Betel, dat betekent ‘Godshuis’.

Godsdiensthistorisch

In oude tijden meende men dat ieder gebied onder de hoede staat van een hemels legioen: engelen die precies daar een oogje in het zeil houden. Wij zien hier dus aan de grens dat de engelen van Kanaän die Jakob al die tijd vergezeld hadden, afscheid van hem nemen en de ladder opstijgen, terwijl de engelen van het volgende gebied al klaar staan en afdalen om hem ook in den vreemde te vergezellen. Deze engelen maken zichtbaar wat God hem heeft gezegd: dat de hemel hem niet verstoten heeft, dat God zelf met hem mee zal gaan.

Nieuwsgierige engelen

Een rabbijnse uitleg daarentegen ziet hier steeds dezelfde engelen opstijgen en neerdalen. Gods engelen zijn namelijk van nature nieuwsgierig. Zij hebben hem van verre al zien aankomen en buigen zich nu over de slapende Jakob heen. Deze haveloze sterveling en zwerveling, ze zien hem scherp aan. Met dit beeld op het netvlies gegrift stijgen zij ten hemel, de ladder op. Daar in den hoge, in de weerglans van Gods troon, schittert een ander beeld, een spiegeling van diezelfde Jakob, nu echter niet in zijn misère maar in grandeur.

Vol ongeloof dalen de engelen weer af om beide beelden te vergelijken. Hier op aarde zien zij deze armzalige mens, de vluchteling. Boven echter zien zij, weerkaatst in de schittering van Gods troon, de koningszoon, de geliefde, de mens die Gods beloften draagt.

Is dit één en dezelfde mens? De engelen stijgen op en dalen af om opnieuw te kijken. Ze bukken bij Jakob neer, met ontferming bewogen om deze sjofele, haveloze, armzalige mens. Ze stijgen op en laten zich verblinden door die heerlijke schittering in Gods troon, waarin zij Jakob gewaar worden als bemind kind van God.

Ja, deze beelden van beneden en boven, van de aarde en van de hemel: het is één en dezelfde mens! En al Gods engelen juichen om de glorie die God verleent aan een armzalig menskind.

Klaas Touwen luthers predikant in Arnhem

Paus Franciscus bezoekt vluchtelingen op Lesbos. Foto: Hollandse Hoogte

VERBEEJDING VAN DE GERECHTIGHEID

Geen vrede zonder barmhartigheid

Wie paus Franciscus al een tijd volgt, weet ondertussen dat het woord 'barmhartigheid' een zeer centrale plek inneemt in zijn geloof, zijn verkondiging en zijn beleid. Barmhartigheid is zien, bewogen worden en in actie komen.

Interessant is wat Vincent de Haas hierover schrijft. Hij wijst erop hoe die barmhartigheid bij de Evangelist Lucas concreet wordt door werkwoorden als: omzien, zien, bewogen worden, in beweging komen, vergeven, redden wie verloren zijn. De verhalen van Jezus bevatten een leerproces hoe een mens barmhartig kan leven. Ze maken er ons gevoelig voor hoe een mens kan leren van een vijand en hoe barmhartig leven begint door vijanden lief te hebben.

Lampedusa en Lesbos

"De wereld van vandaag heeft grote nood aan medelijden en medeleven. Wij zijn gewend geraakt aan de slechte en gruwelijke nieuwsberichten en gruweldaden in naam van God. Daarom moeten wij onze traditie van barmhartigheid opnieuw met klem benadrukken", zegt Franciscus. "De ontdekking van een barmhartige en meelevende God, die teder is voor de mensheid, moet ons aanzetten tot een andere houding tegenover onze medemensen. Het moet ons aansporen om meer

verdraagzaam, geduldiger en zachtaardiger te zijn." Franciscus laat zijn barmhartigheid ook zien. Hij gaat naar Lampedusa en naar Lesbos. Ziet moeders, vaders en kinderen die zoeken naar een veilige plek, gaat in gesprek met hen en roept op hen te helpen.

Revolutie van tederheid

Dit jaar riep hij uit tot het jaar van de Barmhartigheid dat moet leiden tot een revolutie van tederheid. De inzet van een buitengewoon jubeljaar is een moedig initiatief in een tijd waarin zoveel heftige conflicten de wereld in zijn greep houdt. Een tijd waarin de langdurigheid, de complexiteit en haast onmogelijkheid om die conflicten op te lossen makkelijk leiden tot onverschilligheid in onze huidige westerse samenleving. Een tijd waarin de komst van vluchtelingen naar Europa ons wakker houdt en leidt tot verharding en ongastrijheid. Een tijd waarin bloedige terreuraanslagen het geweld steeds dichterbij huis brengen, angst en haat zaaien tegenover de vreemdeling in ons midden. Een tijd die de geesten rijp maakt om elke allochtone mens als mogelijke vijand te zien.

Veldhospitaal en sport

Paus Franciscus ziet zijn kerk dan ook geroepen om een 'veldhospitaal' te zijn met open deuren, om op te vangen wie aanklopt om hulp en steun. De paus roept kerkgangers op de eigen omheining te verlaten om naar de ander te gaan. Die ander met ware liefde tegemoet te treden. "Met de gewonde

Weetjes

De Beweging van barmhartigheid begon tien jaar geleden onder de bezielende leiding van Wim Verschuren, frater van Tilburg. De drie stappen zien, bewogen worden en in actie komen, mogen niet los van elkaar worden gezien. www.barmhartigheid.nl

Karen Armstrong ziet in de compassie het centrale begrip van veel levensbeschouwingen en religies. Haar uitnodiging om het Charter For Compassion te ondertekenen wordt door een toenemend aantal mensen en organisaties omarmd. www.handvestvoorcompassie.nl

mensheid op weg te gaan, haar op te nemen en naar de bron van heil te leiden." In het licht van de opdracht Gods barmhartigheid gestalte te geven, krijgt de oproep in 1 Timoteüs 6, de verzen 11-12 (de tweede lezing volgens het RK lezingenrooster op 25 september 2016) een diepere lading. Nadat een serie deugden worden genoemd waarnaar een christengelovige dient te streven, klinkt de oproep 'de goede strijd van het geloof te strijden'. De Griekse term die de schrijver gebruikt, agôn, doet eerder denken aan sportevenementen dan aan oorlog voeren in de naam van God en geloof. We worden uitgedaagd ons te oefenen in deugden die bij ons geloof passen. En dat niet alleen, we worden geroepen om, zoals bij een sportwedstrijd, dit niet slechts in ons eentje te doen, maar naar buiten te treden en dit samen met anderen te doen. Hoe kunnen we zo anderen enthousiast maken voor deze 'sport'?

We kunnen juist in de Vredesweek samen, ongeacht de religieuze achtergrond, met het thema 'barmhartigheid' aan de slag gaan. Zonder barmhartigheid is er geen vrede mogelijk. Bovendien heeft barmhartigheid een kracht die over de grens van kerk en geloof heen gaat.

Petra Versnel-Mergaerts

Gebeden voor de Vredesweek

Gebed bij de opening van de Schrift

God van Vrede,
voor ons ligt uw Woord
vol verhalen
over oorlogen en vrede
wanhoop en verlangen
angst en vertrouwen
onrecht en recht
jaloezie en blijdschap
dood en leven

een Boek
levensecht
over mensen uit een ver verleden
ook voor mensen hier en nu

een Boek
waarin telkens opnieuw klinkt
uw Visioen dat het kán:
een wereld van Vrede,
een wereld waarin mensen
zich weten te verbinden
met U en met elkaar

een Boek
met uw NAAM:
Ik-zal-er-zijn-voor-jou,
om ons te laten weten
dat U niet zwijgt
dat uw Verhaal
met uw mensen doorgaat
dat U spreekt
dat U ons aanspreekt
om met U mee te doen
uw Belofte waar te maken.

Goede God,
als wij uw Woord openen
spreek ons dan aan
op uw Verbond dat mensen verbindt
op uw Visioen van Vrede
op uw Verlangen naar heelheid

wek in ons uw Geest
die ook uw Zoon inspireerde.

Moge het zo zijn.

Voorbeden

Eeuwige God,
die onze Vader wil zijn
en onze Moeder,
die ons leidt door de heilige Geest,
wij zoeken U
en bidden met heel ons hart:

voor al het leven dat met ons deze aarde deelt:
medemensen, dieren en planten,
door God geschapen,
ieder en alles zo uniek
en zo gehecht aan het eigen bestaan.
Vervul ons met respect en eerbied
voor al het leven.
Dat wij er hoeders van mogen zijn.
Laat ons bidden.

Heer, geef ons vrede!

voor hen die beheerst worden door onvrede:
mensen die verkeren in de greep van geweld,
mensen van wie het hart verbitterd en koud geworden is,
zozeer dat er alleen ruimte is voor haat.
Dat wij in staat zijn met hen in gesprek te komen,
dat ons geduld en onze vriendelijkheid
hen mag genezen.
Laat ons bidden.

Heer, geef ons vrede!

voor onszelf, hier bijeen.
Dat wij niet moe worden vrede te brengen
op al die brandhaarden van onze wereld,
ver weg, maar ook zo dichtbij.
Laat ons bidden.

Heer, geef ons vrede!

Eeuwige God,
leer ons met geduld en liefde te werken
aan een vreedzaam samenleven
zodat kinderen, mannen en vrouwen,
jongeren en ouderen,
van elke kleur, overtuiging en geartheid
met vreugde mens kunnen zijn
uw naam ter eer. Amen.

Slotgebed

God van Vrede,

opnieuw aangeraakt
door uw verhalen
weten wij
ons verbonden
met U en met elkaar

opnieuw bewogen
door het verhaal van Uw Zoon
Jezus Messias
weten wij
ons verbonden
met uw mensen
die de weg kwijt zijn

opnieuw geïnspireerd
door uw Geest
die het Verlangen naar Vrede
in ons aanblaast
gaan wij
met al uw mensen
op weg.

Wees onze Reisgenoot
op die weg naar Vrede,
blijf ons verbinden.

Moge het zo zijn.

Zegen

Eeuwige,
U bent bij ons
waar wij nu zijn
in het heden.

U bent achter ons
vanwaar wij ook komen
met al ons verleden.

U bent vóór ons
waarheen we ook gaan
van hier.

De Ene, onze God,
vergezelle ons
op al onze wegen.

Hij zal ons dragen,
ons wegen ten goede wijzen.

Hij vervulle ons met vrede. Amen.

De gebeden zijn gemaakt door
pastor **Sjon Donkers** van de
Ontmoetingskerk Zevenhuizen-
Moerkapelle en **Peter Kõrver**,
Remonstrants predikant in 't Gooi.

Voor een avondviering

De kerkruimte is schaars verlicht; de kaarsen zijn nog
gedoofd. Degene die deze viering leidt, draagt bij
binnenkomst de brandende paaskaars. Allen gaan
staan en zingen:

Vriendelijk licht, dat heel de dag
(Gezangen voor Liturgie 645)

óf

Dat het licht (Zingt Jubilate 818)

óf

Zo vriendelijk en veilig als het licht
(Gezangen voor Liturgie 570).

Vanuit de brandende paaskaars worden alle
andere kaarsen aangestoken.
Deze lichtceremonie wordt afgesloten met
onderstaand gebed:

Barmhartige God,
wanneer het duister valt,
treedt U ons tegemoet met uw Licht.
Wij bidden U:
vergezel ons in deze nacht,
bescherm ons tegen het kwaad,
verlicht ons met uw hoop en vrede.
Dat wij bij het aanbreken van de nieuwe morgen
U met een dankbaar hart begroeten.
Door Christus, onze Heer. Amen.

Hymne

Misericordes sicut Pater (Hymne jaar van barmhartigheid)

Psalmen

Psalm 113 - Psalm 146

Lofzang

Alle eer en alle glorie (Liedboek. Zingen en bidden in huis en kerk 305; Zingt jubilate 767) (naar Romeinen 11,33-36)
óf **Psalm 118,1.3.5** (Gezangen voor liturgie Psalm 118 II)

Korte Schriftlezing

1 Timoteüs 6,11b-16

Petra Versnel-Mergaerts

GENESIS 25,19-34

Gedoemd tot conflict?

Zijn deze beide jongens gedoemd elkaars gezworen vijanden te worden? Of zien we in hun prenatale botsingen (vers 22) en de wedstrijd in het geboortekanaal (vers 25 en 26) slechts de thema's waarmee zij moeten dealen? Er ligt nog niets vast, als wij onze geschiedenis verstaan als een spoorweg-emplacement waarop wij staan voorgerangeerd om frontaal met elkaar te botsen, wat kunnen we dan doen om ongelukken te voorkomen?

Splijtzwam

Splijtzwam

Esau, behaard, de jager, was vaders zoon. Jakob, een man met vrouwelijke trekken, genoot moeders voorkeur (Genesis 25,27v). De uitgesproken voorliefdes van deze ouders, elk voor slechts één van hun kinderen, maakt van hun huis een splijtzwam.

'Als term uit de biologie betekent splijtzwam: bacterie die zich vermenigvuldigt door splijting. Maar men gebruikt het woord in deze zin eigenlijk niet meer. Wie nu in Nederland van splijtzwam spreekt bedoelt daarmee in politieke zin: de neiging tot splitsing in groepen en partijen, het element dat verdeeldheid brengt tussen verschillende richtingen in onze samenleving. In die zin is het voor het eerst gebruikt in de debatten der Tweede Kamer. Misschien is Abraham Kuyper de man die de nieuwe betekenis heeft bedacht. Zeker is dat Goeman Borgesius in 1904 in de Kamer heeft gesproken over 'de splijtzwam die de volksschool uiteenscheurt door nog meer kleine schooltjes te stichten voor allerlei secten.'

P.H. Schröder (1980), Van Aalmoes tot Zwijntjesjager, Baarn 1980

De HEER zei tegen Rebekka:

'Twee volken zijn er in je schoot, volken die uiteengaan nog voor je hebt gebaard. Het ene zal machtiger zijn dan het andere, de oudste zal de jongste dienen.'

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

De wijze waarop de echtelieden met elkaar omgaan – er is geen communicatie: de één wist bij God niet wat de ander van plan was – heeft zich onder hun zonen voortgezet. Er ligt ook erfelijke belasting van nog een generatie eerder. Het heeft geen zin de oorsprongen van deze familiale verscheurdheid na te gaan. Het aanwijzen van een schuldige lijkt soms iets te op te lossen, maar is in werkelijkheid koren op de molen van het conflict. De mystificatie dat er slechts één schuldige aan te wijzen zou zijn, ondermijnt alle gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Onvermijdelijk conflict?

Jakob heeft zijn slag geslagen. Esau verkwanselde zijn eerstgeboorterecht voor de soep. Maar kennelijk moet een paar hoofdstukken verder (Genesis 27 en 28) dat eerstgeboorterecht met allerlei tips and tricks opnieuw verworven worden. Er is dus voorlopig respijt. De ruil van linzensoep tegen het eerstgeboorterecht laat zich lezen als een opschorting van het conflict.

Recht in het gezicht

Het verhaal lijkt zich af te spelen in een gezin, maar ze zijn nooit met z'n vieren. Alle intriges vinden plaats 'entre deux' alsof er geen derde of vierde is. De 'één-tweetjes' zetten de anderen buiten spel.

Verandering van perspectief

Maleachi 1 is de profeetlezing (haftara) die de synagoge naast Genesis 25vv heeft gekozen. Dat gaat inderdaad over Jakob en Esau, maar op de meest antithetische wijze denkbaar: 'Jakob heb ik liefgehad, Esau gehaat' (vers 2, zie ook Romeinen 9,13); Esau/Edom is een 'goddeloos land'; 'het volk waarop de Heer voor eeuwig vervolgen is.' Ook Psalm 36, die er volgens het synagogale rooster bij klinkt, is partijdig en kiest eenzijdig het perspectief van Jakob.

Binnen het profetenboek doen zich echter ook andere, meer zelfkritische, interpretatiemogelijkheden voor, bijvoorbeeld Hosea 12,3-7. Kortom: er staat nooit wat er staat! Iedere leeswijze heeft een onderliggende strategie. De lezer kan zich daarvan maar beter bewust zijn.

Pas als Jakob in Genesis 32 tegen de muur van zijn ego is aangelopen – beschreven als zijn worsteling aan de Jabbok –, kantelen de verhoudingen. 'Jakob noemde de naam van die plaats Pniël, Gezicht van God, "want ik heb God gezien van gezicht tot gezicht en mijn leven is gered"' (vers 31). Helaas heeft de Nieuwe Bijbelvertaling deze ontknoping vertaald als: 'Ik ben tóch in leven gebleven.' Nee, dit 'van aangezicht tot aangezicht' doet niet van zijn redding af, maar is juist zijn redding en de verhoging van zijn gebed in Genesis 32,12. Esau blijkt grootmoediger te zijn dan Jakob ooit voor mogelijk had gehouden. Jakob spreekt van zijn zegen (!) voor Esau: '... omdat ik jouw gezicht heb aangezien zoals ik het gezicht van God heb aangezien en jij mij welgezind blijkt' (Genesis 33,10).

Rlaas Touwen

VERBEEJDING VAN DE GERECHTIGHEID

Suggesties voor liederen

Voor het zingen van liederen in een zondagsdienst of een vesperviering tijdens de Vredesweek reiken wij u suggesties aan uit: het Liedboek (LB 2013), Gezangen voor Liturgie (GvL), Tussentijds (TT) en Licht (100 liedjes voor iedereen, Coot van Doesburgh). Graag maken wij u ook attent op de oecumenische liedbundel Zangen van Zoeken en Zien (Rok, 2015) (ZZZ).

Om de dienst mee te beginnen:

Hier is een stad gebouwd (GvL 465); Psalmen 72, 76, 85; Stad van mijn hart (Psalm 122, ZZZ 65); Ik wens jou vrede (ZZZ 99); Wij die met eigen ogen (ZZZ 407). Het LB sluit af met negen vredesliederen, waarvan voor velen het meest vertrouwd is: Geef vrede, Heer geef vrede (LB 1010). Ga niet voorbij aan een mooi nieuw lied dat de droom van vrede tot uitdrukking brengt: Als alle mensen vogels dromen (LB 1013).

Liederen bij een smeek- of een kyrië-gebed:

In eigentijdse taal, een alternatief kyriëlied: Ja, het liefst zou ook ik (LB 945). Of een verzuchting van Henk Jongerius: Zal er ooit een dag van vrede (LB 462, ZZZ 674). Van Huub Oosterhuis: Wij die met eigen ogen (TT 217). Of een canon: Blijf niet staren (GvL 409 / LB 809). Ofwel: Komen ooit voeten gevleugeld (ZZZ 443).

Loflied:

Een warme bron van vrede zijt Gij (naar Psalm 147, ZZZ 376).

Met kinderen:

Waar zou de stad van de vrede zijn? (TT 215).

Andere liederen:

Zij zullen de wereld bewonen (GvL 572 / LB 763); Waar vriendschap heerst en liefde, daar is God (GvL 528); Laat komen, Heer, uw rijk (LB 756); Jesaja heeft eeuwen geleden voorzien (LB 772); Samen op de aarde (LB 993); De lieve vrede wordt bewaard (Sytze de Vries, Verzamelde liederen 198); Wij roepen U, God (Sytze de Vries, idem 204); Vrede (mel.: Ick wil mij gaen vertroosten, Licht 36); Jij bent mijn vrede (You are my sunshine, Licht 24); Dat wij niet vergeten (ZZZ 124).

Bij de voorbeden:

Wij bidden om vrede (ZZZ 340).

Slotlied:

Ik laat jullie vrede na (Taizé, LB 417, ZZZ 623); God schenk ons de kracht (LB 418); Nu wij uiteengaan (LB 423); of het laatste lied uit het LB: Kom, laat ons opgaan (LB 1016).

Na de zegen:

De kerkgangers kunnen elkaar toezingen op een melodie van Tom Löwenthal: Vrede voor jou (LB 421). Ook: Steek je hand uit, geef om vrede (LB 398).

Peter Koper

Kom snel o kom snel

Uit de bundel 'Voor een zoeker als de mens', Jan Marten de Vries (Muz-Art, 2010).

Tekst: Ton Iathouwers Muziek: Jan Marten de Vries

allen: *f*

Kom snel, o kom snel en ver - geet al - le angst!

In ons breekt het le - ven door!

Kom snel, o kom snel en ver - geet al - le angst!

In ons breekt het le - ven door!

solo: *p* met vrijheid

I Dat stra - lend licht de dui - ster - nis

o - ver - al zal ver - drij - ven.

Dat al - les stro - men mag

van le - vend wa - ter. Kom

2

Dat de blinden mogen zien.
Dat de doven mogen horen.
Dat zij die angstig zijn
geen vrees meer zullen kennen.

3

Dat zij die treuren
Getroost mogen worden.
Dat de vertwijfelden bezieling
vinden
En geestkracht.

Deze tekst komt uit het geschrift *De toewijding van de Bodhisatva*. De Bodhisatva's in het Boeddhisme zijn zij die hun eigen verlossing uitstellen en alles er voor over hebben om anderen te redden. Het is een voorbede waaruit enkele verzen zijn genomen. Het is een verrassend lied dat sterk in tempo kan variëren. Voor muziekbegeleiding en een muziekopname zie www.janmartendevries.nl/komsnel

PSALM 113

Die hoog zit en laag ziet

- 5** wie is als de HEER, onze God
6 a die zeer hoog zit
b die zeer laag ziet
c in de hemel
d en op de aarde.
7 a die doet opstaan uit het stof de arme
b uit de askuil *verheft* de behoeftige
8 a om hem te doen *zitten* met de edelen
b met de delen van zijn volk
9 a die doet *zitten* de onvruchtbare in het huis
b als moeder van zonen, verheugd
c looft HEM

Bron: Rarel Deurloo en Rarel Eykman, Wat heb je, zee, dat je vlucht? Psalmen gelezen, gehoord en verteld (Rok ten Have 1986)

Bruidspaar dat ondanks de oorlog elkaar trouw belooft in Homs. Foto: Jafar Meray

Tip

Laat op de beamer de beelden van de Russische drone die boven de verwoeste Syrische stad Homs vliegt zien. Op YouTube zijn diverse linkjes te vinden, ook naar dronebeelden van andere verwoeste steden in Syrië.

Psalm 113 is de eerste van de Hallepsalmen (Psalm 113 tot en met 118). Deze psalmen worden gelezen en gezongen op de Sederavond, de avond van het joodse Paasfeest, en op andere grote joodse feesten. In bovenstaande vertaling wordt op indrukwekkende wijze de relatie tussen hoog en laag geschilderd. De God van de vrede verbindt hoog en laag.

Veel machtigen op deze aarde doen hun onderdanen in het stof bijten. In de verzen 1 – 4 zingt de psalmdichter een loflied op de Allerhoogste. De Naam van deze Allerhoogste is én verheven boven alle naties en zijn heerlijkheid is boven de hemel. Iedereen die dit lied hoort, vraag zich af: Over wie gaat dit? Wie heeft de allerhoogste naam? De psalmdichter verwerkt het antwoord in een vraag. 'Michaja?' staat er in het Hebreeuws. Wie is als de Heer, onze God? De psalmdichter zet mij als lezer op een spoor. Die naam 'Michaja', waar heb ik die meer gehoord? Het is de naam van een bekende profeet. Aan het einde van zijn boekje klinkt ook

die vraag: Wie is een God als U (Micha 7,18 en verder)? Hier wordt de Allerhoogste geschilderd als één die heel hoog zit en heel laag ziet. God als een arend, die heel hoog vliegt en zetelt en alles ziet wat er laag op aarde gebeurt. Laag betekent zicht hebben op degenen die in sloppenwijken wonen, die tot de minsten van de minsten gerekend worden. Zij die zich ophouden op de vuilnisbelten, in het stof. Het blijft niet bij zien, want wie daar worden aangetroffen, worden door deze Allerhoogste omhoog gehaald en verheven. Daarom, looft en prijst de Naam van deze God. Hij zet de 'laagsten' neer bij de edelen.

Zien en in beweging komen

Wie zijn dat? In het Hebreeuws staat een vorm van een werkwoord dat te maken heeft met 'vrijwillig geven', 'bereidwillig zijn'. Vandaar de naam 'edelen', 'nobelen'. De Allerhoogste tilt de afgeschreven mensen op en zet hen neer in en verbindt hen met de kring van de edelen. Heel compact legt deze psalm de

Godsnaam uit. Het gaat om die God die het leed van zijn volk, dat tot slaaf gemaakt was, zág en in beweging kwam (Exodus 2:23-25). Het zien en in beweging komen om te bevrijden is het hart, de kern van deze Allerhoogste. Daarmee is direct kritiek gegeven op al die hoogwaardigheidsbekleders die zich niets aantrekken van de mensen in het stof (psalm 82). Karel Deurloo zegt: "Waar zijn we in dit tweede gedeelte van de psalm eigenlijk terechtgekomen? Het is een merkwaardig milieu dat nu plotseling de omgeving vormt van de Onvergelijkelijke. We waren zo mooi algemeen begonnen. God, de Allerhoogste, daar kan niemand iets tegen hebben, maar nu wordt het zo partijdig. Daar komen de man op de vuilnisbelt en de uitgerangeerde vrouw in het vizier. Ze zijn niet de zieken, de zieligen en nooddriftigen waar ook eens voor gecollecteerd moet worden, ze zijn het milieu waar JHWH zich manifesteert, wiens heerlijkheid boven de hemel is. Hij is er niet om hen te troosten in hun droevig lot, maar om hun opstanding en verheffing te bewerkstelligen zodat zulke mensen

zitting hebben met de edelen. Ze worden dan linea recta in de adelstand verheven."

Pastoraal en politiek

Om wat hier in de psalm gebeurt te zien gebeuren, moet je de verhalen lezen van God met zijn volk. Daar zie je gebeuren hoe de man op de mestvaalt verheven wordt, hoe het volk dat onder de voet gelopen wordt, weer toekomst krijgt. De onvruchtbare Sara en Hanna (1 Samuël 2) worden gezegend met kinderen. Deze Allerhoogste is zó pastoraal en daarom zó politiek. Hij schept een klimaat waarbij arm en rijk zo met elkaar worden verbonden dat de arme en daarmee de armoede wordt opgeheven. Dat is karakteristiek voor deze God. ♦

Ds. Bram Grandia

zelfstandig pastor, theoloog en actief in Rerik en Vrede

VERBEEJDING VAN DE GERECHTIGHEID

Drie Waarheden

In mijn straat leven drie Syrische families, die elk een eigen oordeel over het conflict in Syrië hebben. Assad kan dader en slachtoffer zijn. Rebellen kunnen onderdrukker en bevrijder zijn. 'Het Westen' kan bron en verlosser van de ellende zijn. Wie heeft er gelijk? Er is geen waarheid meer. Het Syrië-conflict kent inmiddels teveel spelers, teveel oorzaken en teveel gevolgen om een duidelijke schuldige aan te wijzen. Wanneer deze gezinnen mij vragen 'voor wie ik ben' is het lopen op eieren. De emoties lopen vaak hoog op, omdat in deze gezinnen letterlijk iedereen iemand kent die vluchteling is of, nog erger, gesneuveld is. Eerlijk gezegd weet ik niet voor wie ik ben. Ik ben voor het zwijgen van de wapens. Ik kan 'Assad', 'de oppositie' en 'het Westen' allen volmaakt haten wanneer ik de slachtoffers zie. Maar de haat is destructief. Er rest niets anders dan te blijven praten en te wijzen op dat wat ons bindt: wij zetten allemaal een nieuwe generatie mensen op deze wereld. De vraag is: wat willen wij hen meegeven? Angst of Hoop?

Enis Odaci

Belgische vluchtelingen

In 1914 telde Nederland zes miljoen inwoners. Daar kwamen, toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak, een miljoen Belgische vluchtelingen bij. Ons land was daar in het geheel niet op voorbereid: een verhouding van 1 op 6. Een ooggetuige beschrijft begin oktober 1914 in de De Telegraaf hoe honderdduizend Belgische vluchtelingen Bergen op Zoom - een stadje van slechts zestigduizend inwoners - overspoelden. 'Eén defilé van voetgangers, wagens, karren, rijtuigen, kinderwagens, kruiwagens - al wat wielen had - met blinden, zieken, lammen, kinderen, ouderen en huisraad schoof voorbij. Kinderen werden langs de weg geboren. Soldaten liepen te huilen.' Het is een eeuw geleden, we zijn het bijna vergeten. Onze tijd is er echter naar deze geschiedenis weer in herinnering te roepen. Ik deed dat in een bijeenkomst van de Stichting Welzijn Ouderen. Een oudere dame vulde aan: "Mijn grootmoeder heeft nog zo'n vluchtelingenkind gezoogd."

Klaas Touwen

Timoteüs

1 Timoteüs 2,1-8 en 6,11b-19

De apostellezingen van de zondagen aan het begin en eind van deze Vredesweek zijn afkomstig uit de eerste brief aan Timoteüs. Van 'Paulus' zogenaamd, echter geschreven door een volgeling die de naam van 'de apostel' gebruikt om aan gezag te winnen en zijn gedachtegoed een bindende interpretatie mee te geven. Paulus, de tentenmaker, onruststoker, bajesklant, bereisde farizeeër en 'christen' van het eerste uur, blijkt een of twee generaties na hem te fungeren als een christelijke autoriteit, een patriarchale huisvader, een kerkleraar.

Weetjes

Voor een heldere inleiding op deze brief en een preekvoorbeeld over 1 Timoteüs 2,1-8, zie de bijdragen van prof. dr. Annette Merz en Klaas Touwen in: Henk Janssen & Klaas Touwen (red.), In naam van Paulus. Handelingen en de aan Paulus toegeschreven brieven, Vught (Skandalon), 2015, blz. 67-83.

Klaas Touwen

BEEJDMEDITATIE

Andere vrede

Als vrede uitzichtloos lijkt omdat er geen eind aan de conflicten komt,

als vrede jou ongemakkelijk schijnt omdat het je eigen plek bedreigt,

als vrede geen vrede blijkt omdat wij ons vanbuiten én vanbinnen wapenen...

laten we dan terugkeren naar het begin van vrede: die ene hand die, wederzijds, – aarzelend maar hoopvol – naar de andere reikt...

Felicia Dekkers

Foto: Igo van Velzen

VERBEEJDING VAN DE GERECHTIGHEID

Bommenneef: hoe ver laat je de angst je wezen binnendringen?

Het begon als een goed kroegverhaal. Op 5 december 1946 pleegt kapitein F.J.J. van Heemstra een aanslag. Hij legt een als Sinterklaascadeau verpakte bom bij 'een foute, foute NSB'er', die in de oorlog veertien mensen verraden had. Sindsdien wordt hij in de familie liefkozend 'Bommenneef' genoemd, de oom van Marjolijn van Heemstra.

Marjolijn van Heemstra is theatermaakster en besluit de anekdote uit te werken tot een voorstelling: 'Bommenneef'. Vragen die haar bezighouden zijn: Maar wat als de verrader geen verrader blijkt te zijn geweest? Wat als de kapitein deel uit maakte van een terrorismecel die niet alleen deze, maar een reeks aanslagen pleegde? Wat als bij de aanslag meerdere onschuldige slachtoffers vallen, onder wie Jacoba, het dienstmeisje van zeventien? Afgelopen voorjaar trokken Marjolijn van Heemstra en Herman Gilis met 'Bommenneef' door het land. Geen familievoorstelling over de mythe van goed en fout, maar documentair theater dat de terrorist, zijn beweegredenen en zelfrechtvaardiging, en onze eigen angsten wil doorgronden. De actualiteit van de aanslagen in Parijs en Brussel haalde hen in.

'Bommenneef' had een heldenepos moeten zijn, maar het werd een stuk over slachtofferschap. In al de mogelijke versies van je oom die Herman Gilis op het toneel uitprobeert, blijft van zijn heldhaftigheid niet veel overreind. Ook het dilemma van Gandhi houdt geen steek: geweld of lafheid? Wij spreken nu juist van laf geweld.

De Tweede Wereldoorlog diende ons lange tijd als moreel ijkpunt met een duidelijk 'goed' en 'fout', de helden en de verraders. Maar elke aanslag doet '40-'45 verder wegzakken in ons geheugen. Veel jonge mensen refereren eerder aan 9/11. Die datum kent geen helden, alleen slachtoffers.

Je spreekt je afschuw uit jegens het geweld van 'Bommenneef', maar tegelijkertijd bepleit je dat er meer geld naar het leger moet, desnoods afgeknabbeld van cultuur. Die terroristen moeten ze 'doodschieten!' Ben je geradicaliseerd?

Onze samenleving is geradicaliseerd. Op het toneel ben ik een personage. Herman en ik vergroten die radicalisering uit. Ik voel de angst toenemen dat bijvoorbeeld een aanslag in Amsterdam

onafwendbaar lijkt te zijn. Dat doet ons verlangen naar een snelle oplossing. Wij – en ook de media – schieten in een reflex: geweld!

Wat stel je tegenover die reflex?

De complexiteit. Je kunt niet zeggen dat wij er in 'Bommenneef' met een goed antwoord uit zijn gekomen. In het stuk figureert een archeoloog – althans wij verwijzen naar hem –, die in Raqqa met zijn kwastje laag na laag afzoekt. Het gaat mij om die metafoor van de gelaagdheid. Ook geweld ligt in lagen op elkaar, een geweldsopeenstapeling. De archeoloog zegt dat het soms lukt er doorheen te kijken en de mens te vinden hoe die werkelijk was. Tussen de potscherven stoot de archeoloog op de knoken en ribbetjes van een skeletje in foetushouding. Hij gaat er in foetushouding naast liggen.

Dat is het moment waarop jij Jacoba's schortje aantrekt om haar tot leven te wekken. Je gunt haar het laatste woord.

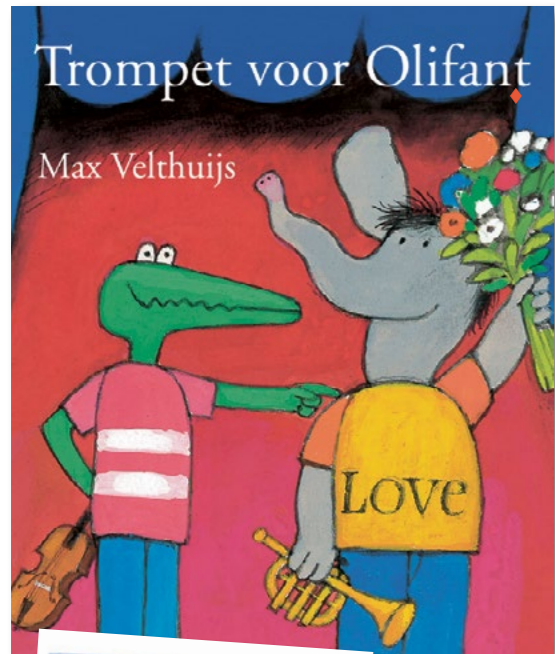
De zus van Jacoba zegt: 'Ik verloor mijn zus en mijn vertrouwen in het leven. Het ene kan ik niet ongedaan maken, het andere hoop ik terug te winnen.' Het verlies van een leven, daar kun je niets aan doen. Je kunt alleen maar rouwen. Maar wat we wel kunnen is positie innemen, ruimte terugclaimen. Hoe ver laat je de angst je wezen binnendringen? We zien nu dat ook mensen die niemand hebben verloren, vervallen in 'wij' en 'zij'. Herman zegt ergens dat terrorisme gaat over verbeelding. Over wat je in je hoofd haalt: je verliest je vertrouwen, de angst groeit. Dat is precies wat een terrorist beoogt. En prompt doen we dat. We gaan anders leven, zetten andere wetten in werking, nemen verkeerde beslissingen. Politiek ook. Daarmee maken we onszelf dubbel slachtoffer.

Wie positie inneemt is zelf weer *in charge*. De archeoloog zegt: 'Als je de scherven in elkaar past, moet je de scheuren blijven zien.' ♦

Klaas Touwen

Vrede voor kinderen

Anneke van Wijngaarden

Voor de jongsten Lees het verhaal 'Trompet voor olifant' van Max Velthuis.

Krokodil maakt zijn buurman Olifant gek met vioolspelen. Dan besluit Olifant trompet te gaan spelen. Nu wordt krokodil gek van het lawaai. Praten helpt niet. Beiden vinden dat ze recht hebben op hun muziek. Krokodil wordt zo boos dat hij met een drillboor de muur van zijn buurman te lijf gaat. Dan pakt Olifant een hamer en de muur stort in. Ze staan tegenover elkaar. Ze besluiten om samen muziek te gaan maken. De muur bouwen ze niet meer op. Ze worden wereldberoemd.

Dit verhaal staat ook in de **verzamelbundel 'Het rode kippetje'** (Leopold, 2005, 14de druk, NUR 273/ISBN 90 258 4844 3)

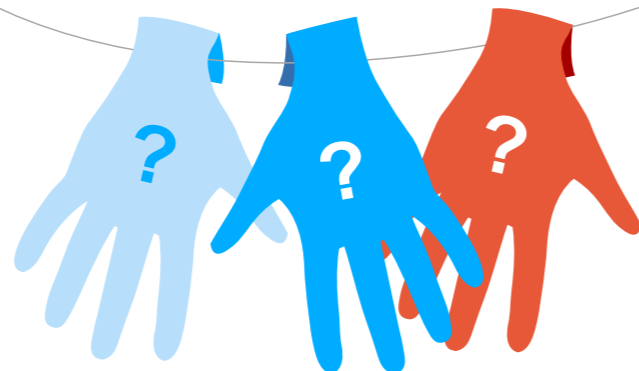
Tip

Zing en speel het lied 'Wij hebben op de fluit gespeeld' uit *Alles wordt nieuw*, deel II, lied 15. Maak een kring. Een of twee kinderen blijven buiten de kring. Bij het eerste couplet dansen de kinderen al zingend hand in hand in het rond. Aan het eind van het tweede couplet wordt de kring geopend en komen de kinderen die buiten de kring stonden, in de kring erbij. Het derde couplet wordt dansend gezongen. Bij het vierde couplet kan de laatste regel veranderd worden in 'totdat er vrede komt'.

Voor 9-12 jarigen Slinger maken

Pak een stuk papier en leg je hand erop. Trek met pen of potlood je hand en een stukje pols om en knip het uit. In je hand schrijf je een vraag die je aan iemand zou willen stellen die je niet goed kent. Maak een slinger van de handen door de 'polsen' om een draad te vouwen en vast te plakken. De vingers raken elkaar. Vrede ontstaat als je je met elkaar verbindt, durf nieuwsgierig naar elkaar te zijn.

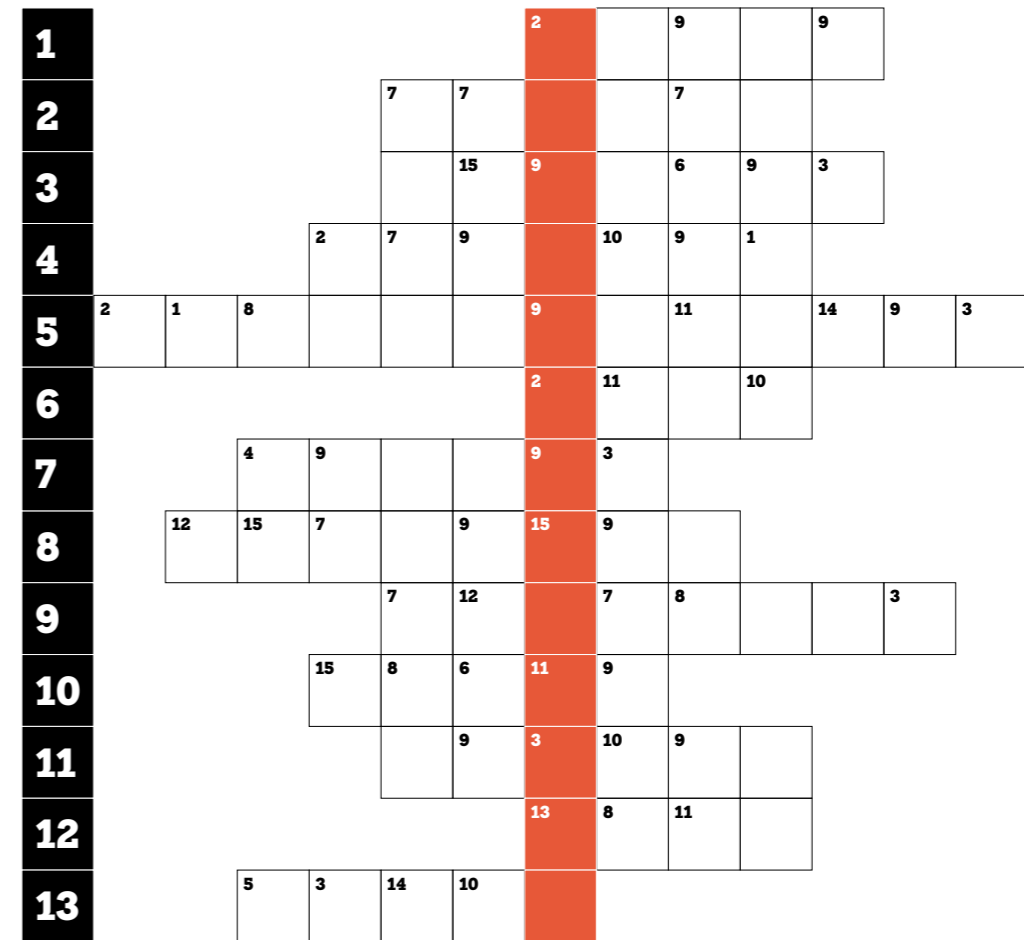

Puzzel

Deze puzzel kun je oplossen door cijfers en letters te combineren. Probeer eerst de oplossing te halen uit de antwoorden op de vragen. Veel letters hebben een cijfer. We helpen je een beetje op weg door sommige letters al weg te geven. Als je alles goed hebt, lees je van boven naar beneden in de oranje kolom de oplossing.

Stuur die voor 10 oktober op naar PAX, Postbus 19318, 3501 DH Utrecht of e-mail naar PAXmagazine@paxvoorvrede.nl, o.v.v. 'PAX Vieren oplossing puzzel'. Onder de goede inzenders wordt een boekenbon van 15 euro verloot.

- 1 Dat willen alle mensen graag.
- 2 Daar moet je nooit aan beginnen.
- 3 Tussen landen lopen ...
- 4 Een ander woord voor eten is ...
- 5 Mensen die op de vlucht zijn, noemen we ...
- 6 Wat niet schoon is, is ...
- 7 Sommige vluchtelingen wonen in ...
- 8 Als het niet gelijk lukt, moet je het soms nog langer ...
- 9 Als een stad kapot is, kun je die weer ...
- 10 Mensen die het niet eens zijn met elkaar, maken soms ...
- 11 Die hebben we vooral als we jarig zijn en we krijgen ze ook.
- 12 Een vogel die aan vrede doet denken, staat in het logo van PAX.
- 13 Waar hebben mensen die in oorlogsgebieden leven vaak last van?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	V				Z			E						

Vredesweek 2016

Activiteitentips

Wat kunt u doen?

Zoekt u meer verdieping of wilt u een spreker uitnodigen die helpt in het zetten van de eerste stappen in de interreligieuze dialoog, kijk dan op www.vredesweek.nl bij PAX sprekersbank. Daar vindt u ook hoe je mediation vaardigheden kunt inzetten in de eigen buurt. Of wilt u met basisscholen aan de slag? PAX werkt samen met het Dienstencentrum Godsdienstig en Humanistisch Vormingsonderwijs (GVO en HVO) en Centrum voor Levensbeschouwing (CvL) aan een **lesbrief over vrede en de Vredesweek**. U kunt deze vanaf juli downloaden. Ook kunt u basisscholen in uw buurt informeren over deze lesbrief.

Walk of Peace in Enschede

Loop zaterdag 18 september mee met de 'Walk of Peace' van PAX en de Raad van Kerken en geef zo uitdrukking aan solidariteit met vluchtelingen en slachtoffers van oorlogsgeweld. Want vrede is niet vanzelfsprekend. Tijdens de wandeling ontmoeten we elkaar en bezoeken we verwachte en onverwachte plekken in Enschede. Inschrijven kan via www.walkofpeace.net.

Mensen die verbinden krijgen een duif

De duif is een symbool van hoop en vrede. Kent u iemand die zich inzet voor een ander en wilt u deze persoon laten zien dat u dat waardeert, stuur dan een vredesduif. Dit kan online via www.vredesvluchten.nl of per post met een houten duifje uit Betlehem. De vredesondagen zijn goede momenten om een duif aan iemand uit te reiken.

Bestellen via de website of via info@paxvoorvrede.nl o.v.v. 'bestelling vredesduif'.

Collecte in de Vredesweek

PAX kan dankzij de collectes die u in de Vredesweek houdt zich blijven inzetten voor vrede in binnen- en buitenland. Bestel via winkel & downloads op www.vredesweek.nl collectefolders, posters en vredeskranten.

U kunt de opbrengst overmaken op NL 03 TRJO 0390 5150 00 t.n.v. PAX te Utrecht, o.v.v. Vredesweekcollecte en de naam van uw parochie/gemeente. Door uw steun kunnen we samen werken aan vrede. **Hartelijk dank!**

Ambassade van Vrede

Organiseert u een activiteit tijdens de Vredesweek, sluit u dan aan bij een Ambassade van Vrede of richt er zelf een op. Als Ambassade van Vrede ontvangt u een Ambassadepakket met promotiematerialen en tips, u komt meer te weten over internationaal vredeswerk en u kunt deelnemen aan interessante bijeenkomsten. U kunt zoveel activiteiten organiseren als uw tijd én creativiteit toelaten. De activiteiten die u ontwikkelt in de Vredesweek worden dan ook gepresenteerd op de PAX Vredesweek website en daarmee heeft u toegang tot een groter publiek.

Lees meer op www.vredesweek.nl of neem contact op met Anne Hertman via hertman@paxvoorvrede.nl